

inspiratiesheets

Samen in voor mantelzorg

Jij kunt als professional zorg & welzijn het verschil maken door oog te hebben voor mantelzorgers. Samenwerken met en voor mantelzorgers leidt niet alleen tot betere zorg en ondersteuning, betere kwaliteit van leven voor de mantelzorger en de naaste voor wie wordt gezorgd, maar ook tot minder overbelasting en uitval van mantelzorgers. Gelijkwaardig samenwerken met respect voor ieders rol en deskundigheid.

Goede ondersteuning van mantelzorgers kun je niet alleen realiseren. Je hebt elkaar als verschillende professionals, met diverse expertise van verschillende organisaties, hierbij nodig. In deze Inspiratiesheets geven we per beroepsgroep tips en tools voor het samenwerken met én voor mantelzorgers.

In het landelijke programma In voor mantelzorg-thuis (2019 - 2021) werken Movisie en Vilans aan een betere samenwerking met en voor mantelzorgers. Samen met MantelzorgNL zijn deze inspiratiesheets Samen in voor mantelzorg voor 13 verschillende beroepsgroepen ontwikkeld.

Kies hier welke beroepsgroep je wilt bekijken

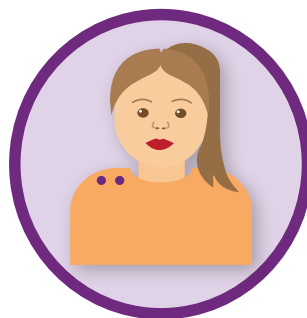
Je vindt in de inspiratiesheet tips en tools voor het samenwerken met én voor mantelzorgers.

Casemanager
dementie

Coördinator
vrijwilligerswerk

Ergotherapeut

Fysiotherapeut

Huisarts

Mantelzorgconsulent

Mantelzorgmakelaar

Praktijkondersteuner
huisartsen (POH)

Sociaal werker

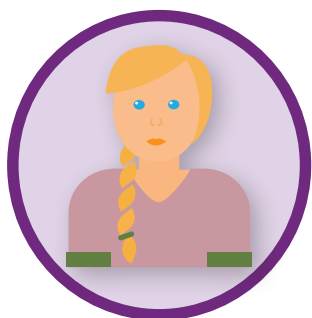
Specialist
ouderengeneeskunde

Transfervernpleegkundige

Wijkverpleegkundige

Wmo-consulent

Overzicht landelijke
stakeholders

Beroepsgroep: Casemanager dementie

Sector: Medisch, Eerstelijnszorg, Sociaal werk

Samenwerken met en voor mantelzorgers

Als casemanager dementie ben je de steun en toeverlaat van mensen met dementie én hun mantelzorgers. Hulp is voor deze vaak zwaarbelaste mantelzorgers nodig om zo lang en goed mogelijk de zorg te kunnen volhouden en te kunnen omgaan met de situatie. Je hebt een belangrijke rol in het ondersteunen van mantelzorgers door een luisterend oor te bieden, te helpen bij het maken van lastige keuzes en te bemiddelen bij het regelen van (vrijwillige) hulp door andere organisaties. Jij weet welke stappen er in de toekomst nog komen en kunt mantelzorgers hierop voorbereiden.

Bij een hulpvrager met dementie zijn vaak meerdere (zorg)organisaties betrokken. Een goede samenwerking tussen de verschillende professionals en vrijwilligers is daarom essentieel. Jij als casemanager hebt een spilfunctie in deze samenwerking en in het gebruiken van elkaars expertise, middelen en krachten. Je hebt bij uitstek kennis van dementie en kunt daarom andere professionals helpen in de ondersteuning die zij bieden.

'We hebben een gedeeld belang: goede zorg en ondersteuning. Dus dan weet je dat iedereen ook zijn best doet binnen de mogelijkheden die er zijn. En dat betekent ook dat we met elkaar snel kunnen doorpakken. We houden niet op met bellen tot het is geregeld.'

***Casemanager dementie Roosendaal
(bron)***

Podcast

Luister [hier](#) twee podcastafleveringen met Kiek Alkemade (casemanager dementie), waarin ze inzicht geeft in haar werkzaamheden én concrete tips geeft aan andere casemanagers.

Aandacht voor mantelzorgers

Als casemanager ga je in gesprek met een mantelzorger en sluit je aan op de wensen en behoeften van degene met dementie en diens naaste. Jij ondersteunt bij de zorg voor de naaste door je kennis te delen over omgaan met dementie. Samen snijd je moeilijke onderwerpen aan, zoals rouw bij leven en de impact van dementie op het leven van de mantelzorger. Maar je benut ook de expertise van mantelzorgers over hun naaste met dementie.

Behalve de zorgen die mantelzorgers hebben over de progressie van de ziekte, komen bij het organiseren van de zorg veel regeltaken op hen af. De impact op het leven van mantelzorgers is groot en kan variëren in de tijd. Daarom is het belangrijk om het gesprek met mantelzorgers doorlopend te voeren.

Aan de slag!

- **Wie is wie bij dementie**
Deze infographic geeft een overzicht van alle betrokkenen bij de zorg en ondersteuning van mensen met dementie en hun mantelzorgers.
- **SOFA-model**
Met dit model krijg je inzicht in de rollen van mantelzorgers en wat jij hierin kunt betekenen.
- **Factsheet Overbelaste Mantelzorgers**
Met tips en tools voor het signaleren van overbelasting en het aangaan van het gesprek met mantelzorgers.
- **Toolbox Samen beslissen**
Deze toolbox biedt hulpmiddelen bij het samen beslissen met mensen met dementie en hun mantelzorger én handvatten voor samenwerking met andere professionals.
- **Zorgstandaard dementie**
Dit is een leidraad voor 'samenwerking op maat voor personen met dementie en mantelzorgers'.
- **Zo bouw je een dementienetwerk**
is een handige tool die je helpt om regionale samenwerking rondom dementie op te zetten. Een goed netwerk van zorg- en welzijnsorganisaties komt ook mantelzorgers ten goede.

Kansen voor samenwerking

- Ken de andere professionals rondom de mantelzorger persoonlijk, zoals de huisarts, wijkverpleegkundige, specialist ouderengeneeskunde, verpleeghuisarts, sociaal werker en de mantelzorgconsulent.
- Wees proactief in het opzoeken van contact met andere professionals. Denk aan het opzetten van een multidisciplinair overleg. Spreek af wie betrokken zijn, wie de regie heeft en hoe de betrokkenen elkaar informeren.
- Vergroot je eigen zichtbaarheid in bestaande netwerken. Maak duidelijk hoe een casemanager dementie bijdraagt aan mantelzorgondersteuning en aan de samenwerking die hierbij hoort. Lees [hier](#) meer over het verstevigen van je positie in de dementieketen.
- Ken ook je samenwerkingspartners voor specifieke doelgroepen, zoals jonge mensen met dementie of mensen met een migratieachtergrond met dementie. Deze groepen hebben specifieke behoeften. Handvatten vind je [hier](#).
- Weet wat de mogelijkheden zijn voor mantelzorgers en mantelzorgondersteuning. Via MantelzorgNL vind je een overzicht van [lokale mantelzorg steunpunten](#).

Landelijke beroeps-, branche- en belangenverenigingen

- **Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW)**
- **ActiZ, branchevereniging van zorgorganisaties**
- **Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland (V&VN)**

Relevante websites

www.mantelzorg.nl • www.movisie.nl • www.vilans.nl

Beroepsgroep: Coördinator vrijwilligerswerk

Sector: Welzijn, Zorg

Samenwerken met en voor mantelzorgers

Vrijwilligers zijn van onschatbare waarde voor goede zorg en ondersteuning aan cliënten en hun mantelzorgers. Samen zorgen zij ervoor dat mensen langer thuis kunnen wonen in hun eigen omgeving. Een goede samenwerking en afstemming tussen informele en formele zorg is hierbij cruciaal. Vrijwilligerszorg om de taken van mantelzorgers te verlichten kent verschillende vormen. Denk aan maatjes voor mensen met psychische problemen, vrijwillige thuishulp of buddyzorg.

Het beroep op vrijwilligersorganisaties is toegenomen en tegelijk wordt de uitvoering van het vrijwilligerswerk veelomvattender: de takenpakketten worden omvangrijker, complexer en langduriger. Het bewaken van grenzen tussen wat nog tot het werk van vrijwilligers behoort en waar de verantwoordelijkheid van professionals begint, is daarmee een steeds belangrijker vraagstuk geworden.

Aandacht voor mantelzorgers

Vrijwilligers kunnen zorgtaken van mantelzorgers verlichten door ze deels of tijdelijk over te nemen. Mantelzorgers hebben hierdoor meer ruimte en kunnen de zorg voor hun naaste langer volhouden.

Als coördinator vrijwilligerswerk is het belangrijk om de juiste vrijwilliger te vinden voor de situatie van een mantelzorger. Een goede match tussen vrijwilliger en mantelzorger kan het verschil maken voor mantelzorgers. Het is belangrijk om goed te vragen naar wat mantelzorgers nodig hebben en vrijwilligers goed voor te bereiden en te begeleiden in hun vrijwilligerswerk.

Video

Deze animatie geeft tips voor het samenwerken tussen informele en formele zorg.

Film: Vrijwilligerswerk van de toekomst | Kennisplein Gehandicaptensector

'De beste tip die ik heb, is om niet eindeloos te blijven praten over samenwerken. Je kunt niet alle situaties voor zijn, op een gegeven moment moet je gewoon gaan doen. En wees niet bang om werkzaamheden te verliezen, want er is echt genoeg te doen. We kunnen met zijn allen ouderen alleen maar beter helpen als we ook naar elkaar verwijzen. Dan bereiken we zoveel meer.'

Julia Muller, vrijwilligersorganisatie Handjehelpen ([bron](#))

Aan de slag!

- **WIFA**
Voor goede samenwerking met vrijwilligers zijn heldere afspraken, informatie-uitwisseling en waardering voor elkaars werk essentieel. In het WIFA-model komen al deze aspecten aan bod. WIFA staat voor Waarderen, Informeren, Faciliteren en Afstemmen. Gebruik deze werkwoorden in je samenwerking als professional in zorg of welzijn.
- **Infographic respijtzorg**
Deze infographic toont verschillende vormen van respijtzorg en maakt duidelijk wat werkt. Hij biedt een overzicht van de relevante wetten en financiering. Ook biedt hij inzicht in de toeleiding naar respijtzorg.
- **Wettelijke en juridische aspecten in het samenspel tussen informele en formele zorg**
Wat mogen mantelzorgers en vrijwilligers wel en niet doen in de zorgverlening? Dit document geeft duidelijkheid voor deze vragen.
- **Online matchingsplatforms zoals Wehelpen**
brengen vraag en aanbod van zorg bij elkaar.
- **Onderzoek rol en positie coördinator vrijwilligerswerk**
Deze rapportage geeft een eenduidig beeld van alle competenties die jij als coördinator vrijwillige inzet nodig hebt om je rol goed te kunnen vervullen.
- **Onderzoek Aan de andere kant van de schutting**
Het onderzoek gaat over de veranderende positie van vrijwilligers(organisaties) in het lokale sociaal domein.

Kansen voor samenwerking

Betere samenwerking door meer afstemming tussen vrijwilligersorganisaties, Steunpunten Mantelzorg, zorg- en welzijnsorganisaties en gemeenten is belangrijk. Zo kun je de rol van het vrijwilligerswerk beter zichtbaar maken en elkaar versterken. Mensen die zorg en ondersteuning nodig hebben en hun naasten kunnen hierdoor de voordelen van vrijwillige zorg beter benutten.

Neem daarom de tijd om in gesprek te gaan met andere organisaties en te netwerken.

Voor dit gesprek kun je het model van positieve gezondheid als leidraad gebruiken, zodat iedere betrokkene in zijn eigen kracht rondom mantelzorgers kan staan.

Gebruik deze methode om je netwerk in kaart te brengen: wat zijn de partijen waar je niet omheen kunt, waar je niet omheen wilt, die je altijd vergeet, die lastig te vinden zijn.

Landelijke beroeps-, branche- en belangenverenigingen

- **Beroepsvereniging voor coördinatoren vrijwilligerswerk (AGORA)**
- **Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV)**

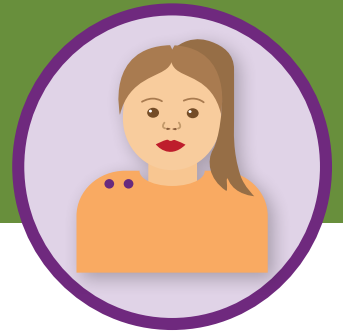

Relevante websites

www.mantelzorg.nl • www.movisie.nl • www.vilans.nl

Beroepsgroep: Ergotherapeut

Sector: Medisch, Eerstelijns zorg

Samenwerken met en voor mantelzorgers

Als ergotherapeut ondersteun je patiënten en hun mantelzorgers bij hun deelname aan het dagelijks leven en draag je bij aan de kwaliteit daarvan. De zorg voor een naaste kan veel van mantelzorgers vragen, zowel mentaal als lichamelijk. Door het geven van ergonomische instructies kun je helpen om overbelasting tegen te gaan. Bijvoorbeeld instructies bij het tillen en ondersteunen van de hulpvrager en bij het gebruik van hulpmiddelen in de woning. Ook kun je voorlichting en advies geven over de aanvraag van de hulpmiddelen. Daarbij is het ook belangrijk om goed samen te werken met andere betrokken professionals. Om makkelijker informatie te delen en om door te verwijzen als dat nodig is.

Video

Ergotherapie bij dementie en hun mantelzorgers aan huis (EDOMAH)

Ergotherapie aan huis bij mensen met dementie is erop gericht dat zij zo veel mogelijk zelf de dagelijkse handelingen kunnen blijven doen die zij leuk en waardevol vinden. Hierdoor worden mantelzorgers ontlast.

Aandacht voor mantelzorgers

Mantelzorgers zijn niet altijd zichtbaar. Zij zien zichzelf niet als mantelzorgers of blijven op de achtergrond tijdens de behandeling. Goed samenwerken met mantelzorgers vraagt aandacht voor de vier rollen (*SOFA-model*) die mantelzorgers vervullen in de zorg voor hun naaste. Een mantelzorger is partner in zorg, hulpvrager, persoonlijke relatie, expert.

Wanneer mantelzorgers intensief zorgen voor hun naaste lopen zij een risico op overbelasting. Als ergotherapeut heb jij een belangrijke rol in de signalering hiervan en kun je hen ondersteunen. Je hoeft niet alles alleen te doen. Verwijs op tijd door naar andere professionals, zoals het Steunpunt Mantelzorg, vrijwilligerszorg of Alzheimer café.

'Ik vind het een uitdaging om met de cliënt en mantelzorger ook te bekijken welke activiteiten voor hen samen belangrijk zijn, wat bijdraagt aan hun geluk. Daar werk ik dan met hen aan.'

Paramedicus (bron)

Aan de slag!

- **Toolkit mantelzorg voor paramedici**
Deze toolkit geeft paramedici concrete handvatten voor het samenwerken met mantelzorgers én het ondersteunen van mantelzorgers.
- **Zorgstandaard dementie**
De Zorgstandaard Dementie 2020 is er voor sociaal professionals die werken met mantelzorgers en mensen met dementie. De standaard beschrijft wat goede zorg en ondersteuning is voor mensen met dementie en hun naasten.
- **Samen Beter Thuis**
Hoe doe je dat? Zorgen voor je naaste of voor jezelf? Samen Beter Thuis ondersteunt mantelzorgers en zelfzorgers met instructievideo's en adviezen over verzorgen.
- **Factsheet Overbelaste Mantelzorgers**
Helpt bij het beter signaleren en bespreken van overbelasting. Bevat vragenlijsten die de draagkracht en draaglast van de mantelzorger in kaart brengen.
- **OZOverbindzorg, Carenzorgt of Familienet**
zijn digitale communicatieplatforms die verschillende zorgverleners rondom een cliënt en mantelzorger samenbrengen. Zij hebben de regie. Hiermee is in één oogopslag te zien welke zorgverleners betrokken zijn. Zorg en welzijn komen samen. Check of deze ook in jouw gemeente in gebruik zijn.
- **SOFA-model**
Dit model is een goed hulpmiddel om rekening te houden met de verschillende rollen van mantelzorgers. Hierdoor krijg je meer zicht op hun verschillende behoeften en mogelijkheden. Je leert mantelzorgers beter begrijpen. Je voorkomt dat je te veel op één aspect focust, maar kijkt integraal naar mantelzorgers.

Kansen voor samenwerking

Als ergotherapeut werk je vaak nauw samen met andere professionals, zoals de huisarts, specialist, fysiotherapeut, logopedist en psycholoog. Ook onderhoud je contact met de gemeente, thuiszorg, diëtist, zorgverzekeraars en vrijwilligersorganisaties.

- Leg je afspraken met cliënt, mantelzorger en overige betrokkenen in de zorg digitaal vast als onderdeel van een integraal zorgplan.
- Maak eens een afspraak met een lokale organisatie voor mantelzorgondersteuning of iemand van het sociaal wijkteam om onderling uit te wisselen welk ondersteuningsaanbod voor mantelzorgers er is. Weet wat de mogelijkheden zijn voor mantelzorgers en mantelzorgondersteuning. Via [MantelzorgNL](#) vind je een overzicht van [lokale mantelzorgsteunpunten](#).
- Maak kennis met andere professionals. Dat maakt het makkelijker om elkaars aanvullende kwaliteiten te ontdekken, naar elkaar te verwijzen en elkaars hulp in te roepen. Kijk op [samen beter thuis voor welzijnsprofessionals in jouw buurt!](#)

Landelijke beroeps-, branche- en belangenverenigingen

- [Ergotherapie Nederland](#)
- [Paramedisch Platform Nederland \(PPN\)](#)

Relevante websites

www.mantelzorg.nl
www.movisie.nl
www.vilans.nl

Beroepsgroep: Fysiotherapeut

Sector: Medisch, Eerstelijns zorg

Samenwerken met en voor mantelzorgers

Als fysiotherapeut kom je mantelzorgers tegen in je werk. Aandacht voor mantelzorgers is belangrijk, zeker wanneer zij langere tijd intensief voor hun naaste (gaan) zorgen. De betrokkenheid van een mantelzorger bij de behandeling van jouw cliënt kan de therapietrouw en het behandelingssucces bevorderen. Mantelzorgers hebben goede voorlichting nodig over de aandoening en hoe hiermee om te gaan. Een luisterend oor en een scherp oog voor ervaringen van mantelzorgers helpt ook om de behandeling nog beter aan te laten sluiten bij de thuissituatie. Een goede samenwerking en tijdige ondersteuning van mantelzorgers kan overbelasting voorkomen. Daarnaast is het belangrijk om goed samen te werken met andere betrokken professionals, zoals de huisarts of thuiszorg. Zo kun je bij dreiging van overbelasting bij mantelzorgers tijdig doorverwijzen.

Video

Op de website www.samenbeterthuis.nl vind je instructievideo's over bijvoorbeeld het verzorgen of verplaatsen van een zorgvrager in de thuissituatie. Deze video's leggen helder uit hoe een mantelzorger ondersteuning kan bieden, met zo min mogelijk belasting voor zichzelf én hun naaste. Verwijs mantelzorgers hiernaar door als dat nodig is.

Aandacht voor mantelzorgers

Mantelzorgers zijn niet altijd zichtbaar. Zij zien zichzelf niet als mantelzorgers of blijven op de achtergrond tijdens de behandeling. Goed samenwerken met mantelzorgers vraagt aandacht voor de vier rollen (*SOFA-model*) die mantelzorgers vervullen in de zorg voor hun naaste. Een mantelzorger is partner in zorg, hulpvrager, persoonlijke relatie, expert. Wanneer mantelzorgers intensief zorgen voor hun naaste lopen zij een risico op overbelasting. Als fysiotherapeut heb jij een belangrijke rol in de signalering hiervan en bij het ondersteunen bij problemen die zij ervaren. Je kunt mantelzorgers informeren en adviseren over het ziektebeeld en de behandeling van hun naaste en hen begeleiden bij de dagelijkse handelingen. Denk aan helpen bij verplaatsen en bij de adequate inzet van hulpmiddelen, zodat de zorg goed vol te houden is. Signaleer je overbelasting? Verwijs op tijd door naar andere zorg- en welzijnsprofessionals, zoals een huisarts, de thuiszorg, het Steunpunt Mantelzorg of een mantelzorgmakelaar.

'Ik werk als fysiotherapeut samen met verschillende organisaties, zoals ergotherapie en thuiszorg. We hebben echt aanvullende kwaliteiten. Samen bekijken we wat er in een bepaalde situatie nodig is.'

Fysiotherapeut (bron)

Aan de slag!

- **Toolkit mantelzorg voor paramedici**
Deze toolkit geeft paramedici concrete handvatten over het samenwerken met mantelzorgers én het ondersteunen van mantelzorgers.
- **Handreiking kwetsbare ouderen thuis**
Deze handreiking biedt een 6-stappenplan en beschrijft wat goede zorg voor ouderen betekent. Per stap worden praktische handvatten gegeven om de zorg voor kwetsbare ouderen in te vullen.
- **Factsheet Overbelaste Mantelzorgers**
Helpt bij het beter signaleren en bespreken van overbelasting. Bevat vragenlijsten die de draagkracht en draaglast van de mantelzorger in kaart brengen.
- **OZOverbindzorg, Carenzorgt of Familienet**
zijn digitale communicatieplatforms die verschillende zorgverleners rondom een cliënt en mantelzorger samenbrengen. Zij hebben de regie. Hiermee is in één oogopslag te zien welke zorgverleners betrokken zijn. Zorg en welzijn komen samen. Check of deze ook in jouw gemeente in gebruik zijn.
- **SOFA-model**
Dit model is een goed hulpmiddel om rekening te houden met de verschillende rollen van mantelzorgers. Hierdoor krijg je meer zicht op hun verschillende behoeften en mogelijkheden. Je voorkomt dat je te veel op één aspect focust, maar kijkt integraal naar mantelzorgers.

Kansen voor samenwerking

Als fysiotherapeut werk je vaak nauw samen met andere professionals, zoals de huisarts, specialist, ergotherapeut, logopedist en psycholoog. Ook onderhoud je contact met de gemeente, thuiszorg, zorgverzekeraars en vrijwilligersorganisaties.

- Leg afspraken met cliënt, mantelzorger en overige betrokkenen in de zorg (digitaal) vast als onderdeel van een integraal zorgplan.
- Maak eens een afspraak met een lokale organisatie voor mantelzorgondersteuning of iemand van het sociaal wijkteam om onderling uit te wisselen welk ondersteuningsaanbod voor mantelzorgers er is. Weet wat de mogelijkheden zijn voor mantelzorgers en mantelzorgondersteuning. Via MantelzorgNL vind je een [overzicht van lokale mantelzorgsteunpunten](#).
- Maak kennis met andere zorg- en welzijnsprofessionals. Dat maakt het makkelijker om elkaars aanvullende kwaliteiten te ontdekken, naar elkaar te verwijzen en elkaars hulp in te schakelen. Kijk op [Samen Beter Thuis: Zoek zorg thuis voor welzijnsprofessionals in jouw buurt!](#)

Landelijke beroeps-, branche- en belangenverenigingen

- [Koninklijk Nederlands Genootschap voor Fysiotherapie \(KNFG\)](#)

Relevante websites

www.mantelzorg.nl • www.movisie.nl • www.vilans.nl

Beroepsgroep: Huisarts

Sector: Medisch, Eerstelijns zorg

Samenwerken met en voor mantelzorgers

Een op de vijf patiënten in een huisartsenpraktijk is mantelzorger en bij veel andere patiënten zijn mantelzorgers betrokken. Als huisarts zie je beide: op het spreekuur of tijdens huisbezoeken. Vaak is jouw praktijk hun eerste contact met zorgverleners.

Jij kunt ervoor zorgen dat mantelzorgers tijdig aandacht krijgen en zo goed mogelijk betrokken worden bij de behandeling van de patiënt. Samen kom je tot goede zorg in de thuissituatie. Deze aandacht voor mantelzorgers helpt bovendien om overbelasting te voorkomen. Veel mantelzorgers zullen niet uit zichzelf ondersteuning vragen. Zij kennen hun ondersteuningsbehoefte niet precies of zijn zich niet bewust van (dreigende) overbelasting.

Goede ondersteuning van mantelzorgers kun en hoef je niet alleen te bieden. Je kunt als huisarts met andere professionals samenwerken en mantelzorgers doorverwijzen. Vaak zijn rondom mantelzorgers en hun naaste meer zorgverleners betrokken. Als die goed samenwerken, verbetert dat de zorg aan de patiënt en vergroot het de draagkracht van de mantelzorger.

‘Wie helpen u, wat hebben die nodig, weten zij waar ze terecht kunnen voor hulp? Dat zijn vragen die je kunt stellen. Daar wil ik meer aandacht voor vragen.’

Susan Stam - huisarts ([bron](#))

Aandacht voor mantelzorgers

Zorg dat je mantelzorgers in beeld hebt. Vraag patiënten of er mensen zijn die voor hen zorgen of dat ze zelf voor iemand zorgen. Wees je ervan bewust dat de term mantelzorger niet bekend is bij iedereen en dat veel mantelzorgers zichzelf hierin niet herkennen. Zij zien zichzelf bijvoorbeeld ‘gewoon als partner’.

Benoem de mantelzorger in het dossier van de patiënt.

Stem binnen de praktijk af wie welke rol speelt in het vroegtijdig betrekken, informeren en ondersteunen van mantelzorgers.

Betrek mantelzorgers bij de zorg voor hun naaste: bij de diagnostisering en het opstellen en evalueren van de behandeling. Bespreek met hen het ziektebeeld en denk mee over de thuissituatie. Benut hierbij de expertise van de mantelzorger: zij kennen de patiënt het beste.

Heb oog voor het welzijn van mantelzorgers. Vraag hoe het gaat, signaleer dreigende overbelasting en maak lichamelijke of psychische klachten van mantelzorgers bespreekbaar. Een overzicht van meetinstrumenten om overbelasting te signaleren vind je [hier](#).

Uitgelicht

Een voorbeeld van een goede samenwerking tussen huisarts en maatschappelijke dienstverlening is het project Welzijn op Recept. De samenwerking tussen huisarts en POH-er heeft er toe geleid dat meer mensen worden doorverwezen richting mantelzorgconsulenten. Hoe? Door handvatten te bieden en het gesprek met mantelzorgers én elkaar aan te gaan.

Aan de slag!

- **Toolkit mantelzorg en (over)belasting voor huisartsen**

Deze uitgebreide toolkit geeft onder andere informatie over hoe je mantelzorgers herkent, of zij ondersteuning nodig hebben en waar je deze ondersteuning kunt vinden.

- **'Wie is wie in de Wijk'**

Deze infographic geeft inzicht in wie belangrijke spelers zijn in het veld van ondersteuning en zorg én wat hun belangrijkste taken zijn.

- **OZOverbindzorg, Carenzorgt of Familienet**

OZOverbindzorg, Carenzorgt of Familienet zijn digitale communicatieplatforms die verschillende zorgverleners rondom een cliënt en mantelzorger samenbrengen. Zij hebben de regie. Hiermee is in één oogopslag te zien welke zorgverleners betrokken zijn. Hier komen zorg en welzijn samen. Check of deze ook in jouw gemeente in gebruik zijn.

- **Richtlijn Dementie**

Denk ook aan de NHG-richtlijnen zoals de Richtlijn Dementie met adviezen voor mantelzorgers.

Kansen voor samenwerking

- Houd als huisarts samen met andere medisch specialisten de mantelzorgers rondom een patiënt in beeld. Noem de mantelzorger bijvoorbeeld in het dossier en in de overdracht.
- Ken de mogelijkheden tot ondersteuning van mantelzorgers in jouw gemeente, zodat je hen goed kunt verwijzen.
- De lokale mantelzorgorganisaties zijn goed op de hoogte van de mogelijkheden en regelingen. Op MantelzorgNL vind je een overzicht van lokale mantelzorg steunpunten.
- Veel lokale mantelzorg steunpunten willen weten waar mantelzorgers in de gemeente tegenaan lopen. Signaleer jij mogelijkheden voor verbetering of heb je zorgen over mantelzorgondersteuning? Dan kun je dit aan hen voorleggen.
- Ken de andere professionals in de thuissituatie van de patiënt, zoals de wijkverpleegkundige, casemanager, sociaal werker en mantelzorgconsulent. Wees proactief in het opzoeken van contact in het geval van complexe zorg en betrokkenheid van mantelzorgers.

Landelijke beroeps-, branche- en belangenverenigingen

- **Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV)**
- **Nederlands Huisartsen Genootschap (NHG)**
- **Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Geneeskunde (KNMG)**
- **InEen**

Relevante websites

www.mantelzorg.nl • www.movisie.nl • www.vilans.nl

Beroepsgroep: Mantelzorgconsulent

Sector: Sociaal werk

Samenwerken met en voor mantelzorgers

Als mantelzorgconsulent richt je je in jouw werk volledig op mantelzorgers en het lokale netwerk van mantelzorgondersteuning. Het Steunpunt Mantelzorg is een expertisecentrum en tegelijkertijd de spil van mantelzorgondersteuning in een gemeente. Vroegtijdig signaleren van overbelasting bij mantelzorgers werkt preventief, maar niet alle beroepskrachten hebben hier voldoende oog voor.

Daarnaast durven sommige mantelzorgers geen ondersteuning te vragen óf kennen zij de mogelijkheden van ondersteuning niet. Soms is het lastig goed in te zien wat je precies zwaar valt en dit om te zetten in een concrete ondersteuningsvraag. Het bereiken van mantelzorgers, signaleren van overbelasting, ophalen van de juiste ondersteuningsbehoefte en het goed doorverwijzen van mantelzorgers is essentieel. Dat krijg je niet alleen voor elkaar. Daarvoor is samenwerking met mantelzorgers én andere professionals nodig.

'We zagen dat er sprake is van een groot spinnenweb van hulp rondom de mantelzorgers. Deze professionals en vrijwilligers staan niet altijd in verbinding met elkaar.'

Katja Kley - mantelzorgconsulent (bron)

Video

Bekijk hier ter inspiratie het filmpje over het Mantelzorgcafé PLUS Steunpunt Mantelzorg. Een goed voorbeeld van samenwerking tussen het steunpunt mantelzorg en de GGZ-instelling:

Aandacht voor mantelzorgers

Als mantelzorgconsulent bied je voorlichting en advies, regel je bepaalde voorzieningen, zoals respijtzorg, bied je een luisterend oor en zet je je in om mantelzorgers te ondersteunen. Als professional weet jij als geen ander hoe divers jouw werk is.

Het is belangrijk de positie van de mantelzorger te versterken. Zowel voor de mantelzorgers die jij kent als voor de mantelzorgers die nog niet bekend zijn bij het Steunpunt. Hiervoor is het belangrijk om te weten wat verschillende groepen mantelzorgers nodig hebben aan ondersteuning en hoe hulp wordt gevraagd. Dan kun je goed aansluiten met ondersteuningsmogelijkheden die relevant zijn voor mantelzorgers in jouw omgeving.

Aan de slag!

- **Mantelscan**
Mantelzorgondersteuners en andere professionals en vrijwilligers in zorg en welzijn kunnen de Mantelscan gebruiken als hulpmiddel om het eigen steun- en zorgnetwerk in kaart te brengen.
- **Factsheet Overbelaste Mantelzorgers**
Helpt bij het beter signaleren en bespreken van overbelasting. Bevat vragenlijsten die de draagkracht en draaglast van de mantelzorger in kaart brengen.
- **Infographic respijtzorg**
Deze infographic toont verschillende vormen van respijtzorg en maakt duidelijk wat werkt. Hij biedt een overzicht van de relevante wetten en financiering. Ook biedt hij inzicht in de toeleiding naar respijtzorg.
- **'Wie is wie in de Wijk'**
Deze infographic geeft inzicht in wie belangrijke spelers zijn in het veld van ondersteuning en zorg én wat hun belangrijkste taken zijn. Ook is het mogelijk om een 'wie is wie' samen te stellen van je eigen netwerk.

Kansen voor samenwerking

Als consulent mantelzorg kun jij jouw ervaring inzetten om de bewustwording en kennis over mantelzorg te vergroten bij professionals uit de sectoren zorg en welzijn en bij gemeenten. Je kunt de samenwerking tussen professionals en mantelzorgers stimuleren.

- Zorg voor een stevig netwerk van lokale organisaties die adequaat samenwerken in de ondersteuning van mantelzorgers
- Zorg dat het Steunpunt Mantelzorg zichtbaar is in de gemeente; dat mantelzorgers de weg weten te vinden en dat professionals (overbelaste) mantelzorgers naar het Steunpunt doorverwijzen.
- Deel jouw kennis over de behoeften van mantelzorgers aan ondersteuning.

Organisaties die belangrijk zijn voor samenwerking zijn onder andere: buurtteams, Wmo-consulenten, vrijwilligersorganisaties, zorgorganisaties, eerstelijns zorgverleners, kerken, verenigingen, scholen of buurtinitiatieven.

Landelijke beroeps-, branche- en belangenverenigingen

- **Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW)**

Relevante websites

www.mantelzorg.nl • www.movisie.nl • www.vilans.nl

Beroepsgroep: Mantelzorgmakelaar

Sector: Sociaal werk

Samenwerken met en voor mantelzorgers

Als mantelzorgmakelaar richt je je volledig op mantelzorgers. Je bent opgeleid om de specifieke behoeften van mantelzorgers in kaart te brengen, oplossingen aan te dragen en waar nodig regeltaken over te nemen.

Vanuit jouw onafhankelijke ondersteunende positie als mantelzorgmakelaar is het belangrijk dat je snel kunt schakelen met andere professionals of zorg- en welzijnsorganisaties. Doordat mantelzorgers jouw focus zijn, kun je veel kennis over het samenwerken met mantelzorgers op andere professionals overbrengen. Samenwerking met andere professionals is erg belangrijk omdat het jou in staat stelt beter met mantelzorgers samen te werken, overbelasting eerder te signaleren én mogelijkheden voor ondersteuning aan te bieden. Denk bijvoorbeeld aan het stimuleren van het ingebruiknemen van een zorgapp, zoals Carenzorgt of OZOVerbindzorg. Door de snelle, heldere en gebundelde communicatie via dit soort digitale samenwerkingsplatforms krijgen mantelzorgers meer regie en grip op de zorg aan hun naaste(n). Met kennis en kunde van zulke digitale manieren van samenwerken tussen professionals onderling én met mantelzorgers kun jij mantelzorgers beter ondersteunen en de samenwerking vergemakkelijken.

Video

Bekijk hier ter inspiratie het filmpje waarin een mantelzorger en haar mantelzorgmakelaar aan het woord komen.

Aandacht voor mantelzorgers

Als mantelzorgmakelaar werk je vanuit begrip en waardering voor mantelzorgers. Een specifieke ziekte, beperking of aandoening heeft ook invloed op de behoefte van mantelzorgers. Je biedt een luisterend oor, maar vooral concrete hulp zoals ondersteuning bij regelzaken. Het is belangrijk om samen mét mantelzorgers te werken. Iedere situatie is immers uniek en mantelzorgers weten zelf het best wat hun zou helpen. Zo zorg je samen met hen voor de juiste balans tussen privé, werk en zorg en krijgen zij de grip op hun leven terug.

‘Ik bied ook graag een luisterend oor. [...] Maar als iemand erg vastzit, dan verwijst ik door naar een andere professional. Een praktijkondersteuner van de huisarts bijvoorbeeld, of een maatschappelijk werker’

Mantelzorgmakelaar (bron)

Aan de slag!

- **Infographic respijtzorg**
Toont verschillende vormen van respijtzorg, een overzicht van de relevante wetten, financiering en biedt inzicht in toeleiding naar respijtzorg en wat werkt bij respijtzorg.
- **Wie is wie in de Wijk**
Deze infographic geeft inzicht in wie belangrijke spelers zijn in het veld van ondersteuning en zorg én wat hun belangrijkste taken zijn. Ook is het mogelijk om een 'wie is wie' samen te stellen van het eigen netwerk van een mantelzorger.
- **Factsheet Professionals die mantelzorgers ondersteunen**
Maakt helder met welke professionals een mantelzorger te maken krijgt en waarmee die op welke manier kunnen helpen.
- **Factsheet Overbelaste Mantelzorgers**
Met tips over signaleren en het gesprek aangaan met mantelzorgers met behulp van vragenlijsten om de draagkracht en draaglast in kaart te brengen.
- **Meldcode ontspoorde mantelzorg**
Met tips over het signaleren van ontspoorde mantelzorg en wat je in zo'n situatie kunt doen.
- **SOFA model**
Het SOFA-model geeft inzicht in de verschillende rollen van mantelzorgers, waardoor je als professional meer zicht krijgt op hun behoeften en mogelijkheden.

Kansen voor samenwerking

- Maak gebruik van de kennis en ervaring van andere mantelzorgmakelaars en professionals zoals de Wmo-consulent of mantelzorgconsulenten. Voor het online delen van kennis kun je je bijvoorbeeld aansluiten bij de Facebookgroepen BMZM en Mantelzorgmakelaars platform.
- Bouw een stevig netwerk van lokale professionals in zorg, welzijn en mantelzorgondersteuning. Zo kan er over en weer warm doorverwezen worden waardoor mantelzorgers niet in een gat vallen.
- Vergroot je eigen zichtbaarheid binnen dit netwerk. Maak duidelijk wat jouw bijdrage als mantelzorgmakelaar is wat betreft de ondersteuning van mantelzorgers en de samenwerking rondom mantelzorgondersteuning.

Landelijke beroeps-, branche- en belangenverenigingen

- **Beroepsvereniging Mantelzorgmakelaars (BMZM)**

Relevante websites

www.mantelzorg.nl • www.movisie.nl • www.vilans.nl

Beroepsgroep: Praktijkondersteuner huisartsen (POH)*

Sector: Medisch, Eerstelijns zorg

** Onder deze beroepsgroep verstaan wij in deze sheet ook praktijk verpleegkundige huisartsenpraktijk (PVH) en praktijkverpleegkundige (PVK)*

Samenwerken met en voor mantelzorgers

Als praktijkondersteuner begeleid je kwetsbare patiënten met complexe problematiek. Vaak zijn bij deze patiënten een of meer mantelzorgers betrokken. In de huisartsenpraktijk komen zij meestal voor het eerst in contact met (zorg)-professionals. Dit betekent dat je in een vroeg stadium een belangrijke rol kunt spelen bij het ondersteunen van mantelzorgers. Ook geeft dit je de mogelijkheid om op tijd overbelasting te signaleren. Als het goed gaat met de mantelzorger komt dat de patiënt en de therapietrouw ten goede.

In de huisartsenpraktijk is 1 op de 5 patiënten mantelzorger. Daarom zie jij ook patiënten die zelf mantelzorger zijn. Als je weet dat een patiënt voor een naaste zorgt moet je alert zijn op signalen van overbelasting. Mantelzorgers goed ondersteunen kun en hoef je niet alleen te doen. Het is belangrijk om samen te werken met organisaties die ondersteuning bieden en met andere betrokken professionals. Samen maak je een vangnet voor mantelzorgers.

Aandacht voor mantelzorgers

- Zorg dat je mantelzorgers in beeld hebt. Vraag patiënten of er mensen zijn die voor hen zorgen of dat ze zelf voor iemand zorgen. Wees je ervan bewust dat de term mantelzorger niet bekend is bij iedereen en dat veel mantelzorgers zichzelf hierin niet herkennen.
- Vermeld in het dossier dat er een mantelzorger betrokken is bij deze patiënt.
- Mantelzorgers zijn belangrijke samenwerkingspartners. Jouw contact met je patiënt zijn vaak momentopnames. De mantelzorger kent jouw patiënt. Benut die kennis en ervaring van mantelzorgers en vraag hen om te monitoren wat wel of niet werkt.
- Betrek mantelzorgers bij de zorg voor hun naaste en bij het uitvoeren en evalueren van het behandelplan. Bespreek met hen het ziektebeeld en denk mee over de thuissituatie. Verwijs mantelzorgers door naar relevante professionals en organisaties binnen zorg en welzijn.
- Stem binnen de praktijk af wie welke rol speelt in het betrekken, informeren en ondersteunen van mantelzorgers
- Signaleer dreigende overbelasting van mantelzorgers en maak lichamelijke of psychische klachten van mantelzorgers bespreekbaar. Een overzicht van meetinstrumenten om overbelasting te signaleren vind je [hier](#).

‘Wij hebben in de huisartspraktijken de mantelzorgers een speciale code gegeven. Bij het openen van een dossier kun je zien dat je te maken hebt met een mantelzorger.’

Ilse van der Vaart - Praktijkondersteuner in 's Hertogenbosch ([bron](#))

Podcast

Praktijkondersteuner en zorgcoördinator Annemiek van der Zon (huisartsenpraktijk Arnhem) deelt in deze podcast haar ervaringen met het digitale platform OZO verbindzorg. Hiermee is in één oogopslag te zien welke zorgverleners betrokken zijn de patiënt. Zorg en welzijn komen samen.

Aan de slag!

- **Toolkit Mantelzorg voor huisartsenpraktijk**

Deze toolkit biedt informatie en een concreet stappenplan met verschillende instrumenten voor de ondersteuning van mantelzorgers. Met tips voor het gehele team, dus ook praktijkondersteuners en praktijkassistenten.

- **Handreiking Kwetsbare ouderen Thuis**

De handreiking biedt zes praktische stappen bij het leveren van persoonsgerichte, proactieve en samenhangende zorg en ondersteuning aan thuiswonende kwetsbare ouderen.

- **Richtlijn mantelzorgondersteuning**

Richtlijn voor verzorgenden, verpleegkundigen en verpleegkundig specialisten om overbelasting bij mantelzorgers te voorkomen of te verminderen.

- **'Wie is wie in de Wijk'**

Deze infographic geeft inzicht in wie belangrijke spelers zijn in het veld van ondersteuning en zorg én wat hun belangrijkste taken zijn. Ook is het mogelijk om een 'wie is wie' samen te stellen van je eigen netwerk.

Relevante websites

www.mantelzorg.nl
www.movisie.nl
www.vilans.nl

Video

Praktijkondersteuner GGZ Martin Riswick vertelt in dit filmpje over zijn ervaringen bij het ondersteunen van mantelzorgers die met overbelasting te maken hebben.

Kansen voor samenwerking

- Om te kunnen doorverwijzen is het belangrijk dat je op de hoogte bent van de mogelijkheden van ondersteuning en de sociale kaart van de regio. Je vindt op MantelzorgNL een overzicht van lokale mantelzorg steunpunten.
- Ken de andere professionals in de thuissituatie van de patiënt. Denk aan de wijkverpleegkundige, casemanager, sociaal werker en mantelzorgconsulent. Wees proactief bij het leggen van contact. Spreek af wie de regie heeft in een casus en wie betrokken zijn.

Landelijke beroeps-, branche- en belangenverenigingen

- Nederlandse Vereniging van Praktijkondersteuners & Praktijkverpleegkundigen (NVvPO)
- V&VN afdeling praktijkverpleegkundigen en praktijkondersteuners
- Landelijke vereniging POH-GZZ

Beroepsgroep: Sociaal werker

Sector: Sociaal werk, (semi) Overheid

Samenwerken met en voor mantelzorgers

Als sociaal werker kom je met allerlei mensen in aanraking. Je ondersteunt hen op een laagdrempelige manier om hun draai te vinden in de maatschappij. Dat doe je samen met andere professionals, mantelzorgers en vrijwilligers. Dat betekent oren en ogen openhouden voor vragen, wie daarbij betrokken zijn en wat de vraag achter de vraag is. Mensen in de wijken kunnen ook mantelzorgers zijn. Waarom hangt een jongere op straat? Zijn er problemen thuis en is hij misschien jonge mantelzorger? Als sociaal werker is het belangrijk dat je mantelzorgers ziet en vraagt of ze ondersteuning nodig hebben. Ga hierover in gesprek en verwijst zo nodig (warm) door.

Vaak werk jij al samen met het Steunpunt Mantelzorg, soms zelfs vanuit dezelfde welzijnsorganisatie. Samen met andere zorg- en welzijnsorganisaties zorg jij voor een sterke sociale basis. Het is belangrijk om je korte lijnen te onderhouden, waarin je andere partijen of organisaties kunt verbinden rondom mantelzorgondersteuning. Hierdoor krijgt een mantelzorger passende zorg en ondersteuning, waardoor hij beter in balans is en de zorg langer kan volhouden.

Aandacht voor mantelzorgers

Omdat jij veel mensen ziet, ontmoet en ondersteunt, werk jij ook direct samen met mantelzorgers. Mantelzorgers hebben vaak veel kennis van de zorgvrager, kennis die jij als professional goed kunt benutten. Zie hen daarom ook als informatiebron. Betrek mantelzorgers bij het zorgproces, zodat passende zorg voor de hulpvrager én mantelzorger geboden kan worden.

Werk daarom gelijkwaardig samen met mantelzorgers in het zorgproces en communiceer helder over de (vervolg)stappen in hun specifieke situatie. Wees je ervan bewust dat de vorm van zorg die een mantelzorger verleent kan verschillen per situatie en dat elke mantelzorger andere vragen en behoeften heeft.

Uitgelicht

In de Leidsche regio hebben verschillende organisaties samengewerkt om jonge mantelzorgers in het vizier te krijgen. De opbrengst? Een jonge mantelzorger-check die sociaal professionals kunnen gebruiken om jonge mantelzorgers in kaart te brengen! Lees [hierover](#) meer.

We hebben niet altijd genoeg aandacht voor mantelzorgers, daarom is het belangrijk om hier tijd voor vrij te maken. Dit betekent tijdens een huisbezoek de tijd nemen om aan een mantelzorger te vragen: "Hoe gaat het nu met jou?"

Silvia Adrichem - ouderenadviseur ([bron](#))

Aan de slag!

- **Wie is Wie in de Wijk**

Om goed te kunnen samenwerken met andere beroepskrachten is het noodzakelijk om te weten wie die andere partijen zijn. De publicatie 'Wie is Wie in de Wijk?' is een handig hulpmiddel om in kaart te brengen welke belangrijke spelers in de wijk er nog meer over de vloer komen.

- **Bordje vol**

Een laagdrempelige methode om mantelzorgers spelenderwijs inzicht te geven in energiegevers en -vreters.

- **Infographic 'Integraal werken in de wijk'**

Deze tool geeft inzicht in de factoren rondom de cliënt waar jij als sociaal werker rekening mee moet houden binnen de zorgvraag.

Video

Bekijk in deze video een mooi voorbeeld over wat een goede samenwerking tussen professionals kan opleveren voor cliënten en hun mantelzorgers.

Kansen voor samenwerking

- Vaak werk jij al samen met het Steunpunt Mantelzorg, soms zelfs vanuit dezelfde welzijnsorganisatie. Je vindt op MantelzorgNL een overzicht van lokale mantelzorg steunpunten.
- Zoek bij het ondersteunen van mantelzorgers proactief contact met andere betrokken professionals, zoals de wijkverpleegkundige, de Wmo-consulent of de casemanager dementie. Samenwerken is mensenwerk: persoonlijke relaties zorgen voor kortere lijnen.
- Kijk over jouw eigen organisatiegrenzen heen. Een bijeenkomst of activiteit van een partnerorganisatie kan aanvullend zijn aan jouw ondersteuning. Hierdoor kan beter in de behoeften van mantelzorgers worden voorzien.
- Verwijs 'warm' door. Bel bijvoorbeeld zelf de wijkverpleegkundige of casemanager, zodat de mantelzorger niet tussen wal en schip belandt.
- Door goed samen te werken binnen je (wijk) team kun je ondersteuningsvragen van mantelzorgers signaleren of preventief ondersteuning inzetten om zwaardere hulp te voorkomen.

Landelijke beroeps-, branche- en belangenverenigingen

- **Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW)**
- **Sociaal Werk Nederland**

Relevante websites

www.mantelzorg.nl • www.movisie.nl • www.vilans.nl

Beroepsgroep: Specialist ouderengeneeskunde

Sector: Medisch, Eerstelijns zorg

Samenwerken met en voor mantelzorgers

Als specialist ouderengeneeskunde ben jij degene die integraal naar passende zorg voor ouderen kijkt. Je werkt hierin veel samen met anderen, zoals huisartsen, paramedici en mantelzorgers. Binnen deze interdisciplinaire samenwerking houd jij de regie, benut je andere expertises en stimuleer je samenwerking om zo de beste zorg voor de patiënt te organiseren. Vaak krijgt de patiënt ondersteuning van één of meer mantelzorgers. Het is belangrijk hen te betrekken bij de zorg en behandeling van hun naaste. Zo bereid je mantelzorgers ook voor op de (toekomstige) zorg, wanneer de zorgvraag verandert. Jij vormt een natuurlijk aanspreekpunt voor vragen over de zorg- en ondersteuningstaken. Omdat je in contact staat met mantelzorgers kun je overbelasting al vroeg signaleren en hen ondersteunen. Deze ondersteuning hoef je niet alleen te doen. Je kunt als specialist ouderengeneeskunde mantelzorgers doorverwijzen naar een mantelzorgsteunpunt of mantelzorgmakelaars.

'Als specialist ouderengeneeskunde ben je de spin in het web in de zorg rondom de patiënt. Hierbij heb je ook een verbindende rol als het gaat om de samenwerking met andere professionals, zoals de huisarts, en de behandeling door deze professionals.'

Jean Woestyn -Specialist ouderengeneeskunde (bron)

Video

Presentatie bij interculturele palliatieve zorg

Hoe kun je het gesprek aangaan over leven en dood voor interculturele palliatieve zorg? Het is hierbij extra belangrijk om duidelijk te communiceren én aandacht te hebben voor de familie. Deze presentatie bespreekt de aandachtspunten.

Aandacht voor mantelzorgers

Mantelzorgers zijn nauw betrokken bij hun naasten en kunnen jou als specialist ouderengeneeskunde veel vertellen over de situatie. Betrek hen in de gesprekken over het zorgplan en de behandeling. Het helpt mantelzorgers om een betere balans te behouden in hun leven, omdat ze dan beter weten wat hen te wachten staat. Wanneer een naaste in de laatste levensfase verkeert, kan dit emotioneel heel zwaar zijn voor mantelzorgers. Belangrijk is om oog te hebben voor deze mantelzorgers: vraag hoe het met hen gaat en waar zij behoefte aan hebben in het rouwproces dat zij doormaken.

Aan de slag!

- **Handreiking kwetsbare ouderen thuis**
Deze handreiking biedt een 6-stappenplan en beschrijft wat goede zorg voor ouderen betekent. Per stap worden praktische handvatten gegeven om de zorg voor kwetsbare ouderen in te vullen.
- **Toolkit Mantelzorg**
Deze toolkit is door de LHV ontwikkeld en richt zich op het signaleren en ondersteunen van mantelzorgers.
- **Richtlijn mantelzorgondersteuning**
Richtlijn voor verzorgenden, verpleegkundigen en verpleegkundig specialisten om overbelasting bij mantelzorgers te voorkomen of te verminderen.
- **Wie is wie in de Wijk**
Deze infographic geeft inzicht in wie belangrijke spelers zijn in het veld van ondersteuning en zorg én wat hun belangrijkste taken zijn.
- **OZOVerbindzorg, Carenzorgt of Familienet**
zijn digitale communicatieplatforms die verschillende zorgverleners rondom een cliënt en mantelzorger samenbrengen. Zij hebben de regie. Hiermee is in één oogopslag te zien welke zorgverleners betrokken zijn. Zorg en welzijn komen samen. Check of deze ook in jouw gemeente in gebruik zijn.
- **Toolkit Palliatieve Mantelzorg**
Deze toolkit bevat materiaal om bijvoorbeeld meer te leren over de palliatieve fase en materiaal voor het organiseren van een bijeenkomst voor mantelzorgers.

Kansen voor samenwerking

- Lees dit artikel, waarin vakgenoten en huisartsen door middel van interviews uiteenzetten wat de expertise van een specialist ouderengeneeskunde in de eerste lijn is.
- Werk nauw samen met huisartsen en wijkverpleegkundigen in de afstemming van het zorgplan. Jij houdt rekening met de wensen van de patiënt, maar neemt hierin ook de wensen en behoeften van mantelzorgers mee.
- Ken de andere professionals rondom de mantelzorger persoonlijk, zoals de huisarts, wijkverpleegkundige, specialist ouderengeneeskunde en de mantelzorgconsulent.
- Wees proactief in het opzoeken van contact met andere professionals. Denk aan het opzetten van een multidisciplinair overleg. Spreek af wie betrokken zijn, wie de regie heeft en hoe de betrokkenen elkaar informeren.
- Weet wat de mogelijkheden zijn voor mantelzorgers en mantelzorgondersteuning. Via MantelzorgNL vind je een overzicht van lokale mantelzorgsteunpunten.

Landelijke beroeps-, branche- en belangenverenigingen

- Laego
- Vereniging van specialisten ouderengeneeskunde (Verenso)
- Vereniging voor Artsen in Opleiding tot Specialist Ouderengeneeskunde
- Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG)

Relevante websites

www.mantelzorg.nl • www.movisie.nl • www.vilans.nl

Beroepsgroep: Transferverpleegkundige

Sector: Medisch, Eerstelijns zorg

Samenwerken met en voor mantelzorgers

Als transferverpleegkundige kun je een belangrijke rol spelen bij het ondersteunen van mantelzorgers. Jij regelt een groot deel van de zorg wanneer patiënten vanuit het ziekenhuis weer terugkeren naar de thuissituatie. Eenmaal thuis ligt de zorg bij mantelzorgers en bij de eerstelijnszorg. Jij kunt mantelzorgers wegwijs maken in wat er geregeld moet worden, hen ondersteunen bij dit proces en goede contacten onderhouden met de eerstelijnszorg. De contacten die je opbouwt in de eerstelijnszorg helpen jou om bij volgende patiënten sneller te kunnen handelen en zorg op maat te kunnen bieden.

Door in gesprek te gaan met mantelzorgers en aan te sluiten bij de wensen en behoeften van de patiënt en diens naaste, kun jij de overgang van het ziekenhuis naar de thuissituatie een stuk gemakkelijker maken. Jij kunt vroegtijdig waarschuwen voor overbelasting en doorverwijzen naar mantelzorgondersteuning. Veel mantelzorgers weten niet dat er ondersteuning is, welke ondersteuningsbehoefte ze precies hebben of vinden het moeilijk om op tijd die ondersteuning aan te vragen. Het goed aansluiten bij patiënt én mantelzorgers kan heropname van de patiënt of opname van de mantelzorger voorkomen.

‘Het ziekenhuis is een belangrijke plek om de problematiek van de overbelasting van de mantelzorger te erkennen, maar juist hier is het onderwerp “mantelzorg” redelijk ondergesneeuwd.’

Caroline Hermans - transferverpleegkundige (bron)

Aandacht voor mantelzorgers

De overgang van het ziekenhuis naar de thuissituatie is een grote verandering die lastig kan zijn voor mantelzorgers. Zij willen in het ziekenhuis al betrokken en geïnformeerd zijn over wat deze verandering betekent voor hun naaste, maar ook voor hun eigen leven. Daarom is het belangrijk om mantelzorgers te betrekken tijdens de omschakeling van de zorg in het ziekenhuis naar de zorg thuis. Voer het gesprek over wat deze situatie voor mantelzorgers betekent en welke behoeften zij hebben. Dit kan zorgen rondom het proces weghalen en inzicht geven in de mogelijkheden voor mantelzorgers. En dat geeft jou meteen de mogelijkheid om te signaleren of de patiënt thuis voldoende hulp en ondersteuning heeft of dat er andere partijen ingeschakeld moeten worden, om overbelasting bij de mantelzorger te voorkomen. Daarnaast kennen mantelzorgers hun naasten als de beste, zij zijn de expert en een goede informatiebron voor het bieden van passende zorg.

App

Via digitale tools kun je gemakkelijker samenwerken met mantelzorgers, die betrokken zijn bij het transferproces. Een voorbeeld van zo'n tool is de app *Siilo* die wordt gebruikt in Eindhoven. In deze app zet jij een acute hulpvraag uit die zorgaanbieders direct kunnen accepteren. Samen met de patiënt en mantelzorger zoek jij de juiste match voor de patiënt. Ga vooral na wat er bij jouw organisatie mogelijk is voor het gebruik van dit soort digitale tools.

Aan de slag!

- **Factsheet Overbelaste Mantelzorgers**
Helpt bij het beter signaleren en bespreken van overbelasting. Bevat vragenlijsten die de draagkracht en draaglast van de mantelzorger in kaart brengen.
- **Richtlijn mantelzorgondersteuning**
Richtlijn voor verzorgenden, verpleegkundigen en verpleegkundig specialisten om overbelasting bij mantelzorgers te voorkomen of te verminderen.
- **Wie is Wie in de Wijk**
Deze infographic geeft inzicht in wie belangrijke spelers zijn in het veld van ondersteuning en zorg én wat hun belangrijkste taken zijn. Ook professionals en vrijwilligers op het gebied van mantelzorgondersteuning vind je in dit overzicht.
- **Digitale communicatieplatforms**
Digitale communicatieplatforms brengen verschillende zorgverleners rondom een cliënt en mantelzorger samen. Zij hebben de regie. Denk aan OZO verbindzorg of de app Myinlife, waarmee je samen de zorg voor je naaste regelt.

Kansen voor samenwerking

- Om te kunnen doorverwijzen, is het belangrijk dat je op de hoogte bent van de mogelijkheden van mantelzorgondersteuning en de sociale kaart van de regio. Je vindt op MantelzorgNL een overzicht van lokale mantelzorg steunpunten
- Ken de andere professionals in de thuissituatie van de patiënt, zoals de wijkverpleegkundige, sociaal werker en mantelzorgconsulent. Wees proactief in het opzoeken van contact in het geval van complexe zorg en betrokkenheid van mantelzorgers.
- Weet wie er binnen het ziekenhuis betrokken zijn bij de transferzorg en zoek elkaar actief op rondom zorgen of ontbrekende informatie.

Landelijke beroeps-, branche- en belangenverenigingen

- **Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland (V&VN) -afdeling transferverpleegkundigen**

Relevante websites

www.mantelzorg.nl • www.movisie.nl • www.vilans.nl

Beroepsgroep: Wijkverpleegkundige

Sector: Medisch, Eerstelijns zorg

Samenwerken met en voor mantelzorgers

Als wijkverpleegkundige kom je veel bij cliënten en hun mantelzorgers. Je bent het aanspreekpunt en je hebt een belangrijke rol bij het signaleren van overbelasting. Mantelzorgers weten soms niet goed waarbij ze ondersteuning nodig hebben. Weten ze dat wel, dan blijken velen het moeilijk te vinden om op tijd ondersteuning aan te vragen. Als wijkverpleegkundige kun je hierbij helpen: door mogelijke overbelasting te bespreken en door mantelzorgers te verwijzen naar de juiste ondersteuning. Dit is een aanvulling op je werk en stelt je in staat om nog betere zorg te verlenen.

Goede ondersteuning van mantelzorg kun je niet alleen realiseren. Onderling contact en samenwerking met mantelzorgers én andere professionals is daarbij essentieel.

Aandacht voor mantelzorgers

Als wijkverpleegkundige zorg je samen met één of meerdere mantelzorgers voor de cliënt. Je vormt een team en alle teamleden hebben hetzelfde belang voor ogen: de cliënt ondersteunen in zijn (zorg)behoeften, zodat deze een zo goed mogelijk leven kan leiden.

Samen zorgen vraagt om een goede en gelijkwaardige relatie, waarin partijen elkaar serieus nemen en respect hebben voor elkaars opvattingen. Jouw inbreng en die van een mantelzorger zijn van gelijke waarde. Dat wil niet zeggen dat jullie inbreng hetzelfde is. Jij hebt professionele kennis over ziektebeelden, complicaties, risico's, medicatie en verzorging. De mantelzorger en cliënt weten heel goed wat ze prettig vinden en wat in hun situatie het beste werkt. Dit vult elkaar goed aan en samen zorgen jullie voor de beste aanpak.

Goed samenwerken met mantelzorgers vraagt aandacht voor de vier rollen (*SOFA-model*) die mantelzorgers vervullen in de zorg voor hun naaste. Een mantelzorger is partner in zorg, hulpvrager, persoonlijke relatie, expert. Elke rol vraagt om een andere benadering door jou als professional.

Vlog

Vlog: Tommie in de zorg maakte diverse vlogs over samenwerken met en voor mantelzorgers.

Bekijk vlog 3 van Tommie [hier](#):

'Blijf contacten onderhouden, ik merk dat dat het belangrijkste is. Doordat je vertelt over jouw betrokkenheid weet de ander ook meer en komen ze erachter dat je verstand van zaken hebt.'

Wijkverpleegkundige (bron)

Aan de slag!

- **Richtlijn mantelzorgondersteuning**
Richtlijn voor verzorgenden, verpleegkundigen en verpleegkundig specialisten om overbelasting bij mantelzorgers te voorkomen of te verminderen.
- **Toolkit mantelzorgondersteuning voor thuiszorgmedewerkers**
Een handige toolbox waarin een aantal instrumenten voor het ondersteunen van mantelzorgers wordt toegelicht.
- **Samenwerken met mantelzorgers, zo werkt het!**
Deze publicatie bevat 8 themakaarten met informatie en tips voor het samenwerken met mantelzorgers.
- **Handreiking voor integrale zorg en ondersteuning in de wijk voor kwetsbare ouderen**
Deze publicatie bevat een 6-stappenplan en een overzicht van rollen en taken die handvatten bieden bij het organiseren van ondersteuning en zorg aan zeer kwetsbare thuiswonende ouderen.
- **Infographic respijtzorg**
Deze infographic toont verschillende vormen van respijtzorg en maakt duidelijk wat werkt. Hij biedt een overzicht van de relevante wetten en financiering. Ook biedt hij inzicht in de toeleiding naar respijtzorg.

Relevante websites

www.mantelzorg.nl
www.movisie.nl
www.vilans.nl

Kansen voor samenwerking

Zorgprofessionals in de wijk werken soms langs elkaar heen. Dat zorgt voor onduidelijkheid voor de cliënt en mantelzorger. Het Kwaliteitskader wijkverpleging noemt de Wijkverpleegkundige als verbindende schakel in de wijk. Op deze manier kun je die rol goed vervullen:

- Onderhoud korte lijntjes met: huisartsen, de gemeente, ketenpartners, ziekenhuizen en mantelzorgers
- Ken de afspraken over samenwerking met partners in het lokale (zorg)netwerk
- Neem regelmatig deel aan overlegvormen in jouw werkgebied met verschillende partners
- Onderhoud zo goed mogelijk de relaties met de informele zorg, de lokale partijen, eerste- en tweedelijns zorgverleners, ziekenhuizen en netwerken van Wmo-organisaties
- Werk waar mogelijk samen met partners aan preventief signaleren van lokale vraagstukken, om zo de zorgvraag tijdig op te kunnen pakken

Een organisatie die onder andere belangrijk is voor samenwerking is het lokale mantelzorgsteunpunt. Zij kunnen je helpen als je overbelasting bij de mantelzorger van je cliënt signaleert of erger wilt voorkomen. Het Steunpunt is het middelpunt rondom mantelzorg in jouw gemeente. Het Steunpunt bij jou in de buurt vind je [hier](#) (klik op landkaartje).

Landelijke beroeps-, branche- en belangenverenigingen

- **V&VN -Verpleegkundigen en Verzorgenden Nederland (V&VN)**
- **ActiZ, branchevereniging van zorgorganisaties**
- **NWG -Nederlands Wijkverpleegkundigen Genootschap (NWG)**
- **ZorgthuisNL**

Beroepsgroep: Wmo-consulent

Sector: Sociaal werk, (semi) Overheid

Samenwerken met en voor mantelzorgers

Als Wmo-consulent kom je veel mantelzorgers tegen. Bij een groot deel van de hulpvragers voor wie jij een indicatie afgeeft, is al een mantelzorger betrokken. Tijdens keukentafelgesprekken krijg je zicht op de specifieke zorgsituatie. Je weet of er mantelzorgers betrokken zijn en wat zij kunnen en willen bieden aan zorg. Om te zorgen dat mantelzorgers de zorg in hun situatie volhouden, is preventief ondersteunen belangrijk. Mantelzorgers trekken zelden zelf aan de bel voor hulp en ondersteuning. Vaak zijn ze niet op de hoogte van ondersteuningsmogelijkheden of weten ze niet goed waar hun behoefte ligt. Daarom is het extra van belang dat jij ook aandacht hebt voor de mantelzorger. Vraag hoe het gaat en wat iemand nodig heeft. Je kunt een mantelzorger voorbereiden op wat er komen gaat, signaleert overbelasting en ziet welke ondersteuning of voorziening een mantelzorger nodig heeft, bijvoorbeeld respijtzorg of financiële ondersteuning.

Soms maak je als Wmo-consulent deel uit van een sociaal wijkteam waarin onder andere maatschappelijk werkers, vrijwilligers, medewerkers thuiszorg en Centrum voor Jeugd en Gezin en schuldhulpverlening samenwerken. Binnen zo'n samenwerking kun je gebruik maken van elkaars expertise en netwerk om zo mantelzorgers zo goed mogelijk te ondersteunen.

Aandacht voor mantelzorgers

De mogelijkheden van de cliënt en de mantelzorger zijn het uitgangspunt in de Wmo. Als Wmo-consulent is het belangrijk dat mantelzorgers aansluiten bij de keukentafelgesprekken. In het gesprek bespreek je niet alleen wat een mantelzorger kan bijdragen aan de zorg, maar heb je ook aandacht voor de grenzen van zijn belastbaarheid en voor zijn ondersteuningsbehoefte. Bied mantelzorgers zo nodig ook de mogelijkheid dit los van hun naaste te bespreken, zodat ze vrijuit kunnen vertellen wat het zorgen met hen doet.

De zorgvraag heeft ook invloed op het leven van een mantelzorger. Jij hebt goed zicht op de ondersteuningsmogelijkheden in jouw wijk of gemeente - zoals bijvoorbeeld een mantelzorgcafé - en kunt een mantelzorger informeren en op weg helpen. Je doet dit bij voorkeur via een 'warme overdracht' naar een professional of organisatie. Doordat jij persoonlijk belt met degene naar wie je doorverwijst, valt de mantelzorger niet tussen wal en schip. Dit verlaagt de drempel om gebruik te maken van mantelzorgondersteuning aanzienlijk.

'Als ik een keukentafelgesprek voer en zie dat er nog veel meer aan de hand is, bijvoorbeeld financiële problemen of overbelasting van een mantelzorger, dan kan ik dat binnen het wijkteam bespreken. Zo kunnen we mensen breed ondersteunen'

Jacqueline Postulart - klantmanager Wmo ([bron](#))

Aan de slag!

- **Informatiekaart mantelzorg en de Wmo**
Op deze informatiekaart staan keukentafel-tips voor Wmo-consulenten over het betrekken van mantelzorgers bij de zorg. Ook kan via deze link de informatiekaart worden bekeken over specifieke groepen mantelzorgers, zoals jonge mantelzorgers of mantelzorgers met een migratieachtergrond.
- **Factsheet Keukentafelgesprek**
In dit stappenplan lees je waarom en hoe je mantelzorgers betreft bij het keukentafelgesprek en wat je kunt doen om hen te ondersteunen.
- **Infographic respijtzorg**
Deze infographic toont verschillende vormen van respijtzorg en maakt duidelijk wat werkt. Hij biedt een overzicht van de relevante wetten en financiering. Ook biedt hij inzicht in de toeleiding naar respijtzorg.
- **Handreiking Kwetsbare ouderen Thuis**
De kern van deze handreiking bestaat uit zes stappen die in de praktijk nuttig blijken bij het leveren van persoonsgerichte, proactieve en samenhangende zorg en ondersteuning aan thuiswonende kwetsbare ouderen.

Kansen voor samenwerking

- Stem binnen het sociaal wijkteam af wie welke rol heeft in het signaleren en ondersteunen van mantelzorgers, maak gebruik van elkaars expertise en van elkaars netwerk.
- Werk nauw samen met mantelzorg-consulenten. 'Een mantelzorgconsulent bekijkt alle opties eerst. Dus wanneer de aanvraag ons bereikt, dan weten wij als Wmo-consulent, dat alle andere opties al bekeken zijn en hoeven we dat niet nog eens over te doen.' (*Bron*)
- **Wie is Wie in de Wijk** Weet wie wat doet (gebruik de Wie is Wie in de Wijk). Probeer de verschillende professionals te leren kennen, neem een kijkje in andermans de keuken. Nodig ook andere betrokken professionals uit om jouw functie en expertise op het gebied van mantelzorgondersteuning te leren kennen.
- Weet wat er allemaal mogelijk is op het gebied van mantelzorgondersteuning. De lokale mantelzorgorganisaties zijn goed op de hoogte van de mogelijkheden en regelingen. Op MantelzorgNL vind je een overzicht van **lokale mantelzorg steunpunten**.

Landelijke beroeps-, branche- en belangenverenigingen

- **Wmo-consulenten Nederland**
- **SAM, beroepsvereniging voor uitvoerders in het publieke sociaal domein**
- **De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)**

Relevante websites

www.mantelzorg.nl • www.movisie.nl • www.vilans.nl

Overzicht landelijke stakeholders

STAKEHOLDER	WEBSITE
ActiZ: Branchevereniging voor zorgorganisaties	www.actiz.nl
AGORA: Beroepsvereniging voor coördinatoren vrijwilligerswerk	www.agora-beroepsvereniging.nl
BMZM: Beroepsvereniging Mantelzorgmakelaars	www.bmzm.nl
BPSW: Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk	www.bpsw.nl
Ergotherapie Nederland: Beroepsvereniging van en voor ergotherapeuten	www.ergotherapie.nl
InEen: Brancheorganisatie voor organisaties in de eerste lijn	www.ineen.nl
KNGF: Koninklijk Nederlands Genootschap voor Fysiotherapie	www.kngf.nl
KNMG: Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst	www.knmg.nl
Laego: Landelijk netwerk kaderartsen eerstelijns ouderengeneeskunde	www.laego.nl
Landelijke Vereniging POH-GGZ: Landelijke vereniging Praktijkondersteuner Huisarts - Geestelijke Gezondheidszorg	www.poh-ggz.nl
LHV: Landelijke Huisartsen Vereniging	www.lhv.nl
NHG: Nederlands Huisartsen Genootschap	www.nhg.org
NOV: Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk	www.nov.nl
NVvPO: Nederlandse Vereniging van Praktijkondersteuners en Praktijkverpleegkundigen	www.nvvpo.nl
NwG: Nederlands Wijkverpleegkundigen Genootschap	www.nwgzorg.nl
PPN: Federatie Paramedisch Platform Nederland	www.paramedischplatform.nl
SAM: Beroepsvereniging uitvoerders in het publieke sociaal domein	www.sam.nl
Sociaal Werk Nederland: Brancheorganisatie voor het sociaal werk	www.sociaalwerknederland.nl
V&VN: Beroepsvereniging voor verzorgenden en verpleegkundigen	www.venvn.nl
VASON: Vereniging voor artsen in opleiding tot specialist ouderengeneeskunde	www.vason.nl
Verenso: Vereniging van specialisten ouderengeneeskunde	www.verenso.nl
VNG: Vereniging Nederlandse Gemeenten	www.vng.nl
Wmo-consulenten Nederland: Platform Wmo-consulenten	www.wmoconsulentennederland.nl/beroepsvereniging
Zorgthuis NL: Branchevereniging voor zorgthuis	www.zorgthuisnl.nl

Colofon

Deze inspiratiesheets zijn een uitgave van In voor mantelzorg-thuis in samenwerking met MantelzorgNL. Meer informatie over In voor mantelzorg-thuis is [hier](#) te vinden.

Redactie: Yvonne de Jong (Vilans) & Tara Knecht (Movisie)

Vormgeving: Turquoise Ontwerp

© januari 2022